

I. ULUSLARARASI
BALKAN TÜRKLERİNİN DİLİ,
EDEBİYATI VE KÜLTÜRÜ
SEMPOZYUMU
28 NİSAN 2025

TAM METİN BİLDİRİLER
KİTABI

EDİTÖR

PROF. DR. SEVİN ARSLAN

EDİTÖR YARDIMCISI

ARŞ. GÖR. ALPER YILDIZ

ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

EYLÜL 2025

EDİTÖR

PROF. DR. SEVİN ARSLAN

EDİTÖR YARDIMCISI

ARŞ. GÖR. ALPER YILDIZ

ISBN

978-625-98824-3-7

9786259882437

DİZGİ, MİZANPAJ VE KAPAK TASARIMI

ARŞ. GÖR. ALPER YILDIZ

ADRES

ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ YAŞAR BAYBOĞAN KAMPÜSÜ ÇUKUROVA ULUSLARARASI
HAVALİMANI YOLU ÜZERİ 33800 YENİCE-MERSİN

BU KİTABIN YAYIM HAKKI ÇAĞ ÜNİVERSİTESİNE AİTTİR. 5846, 2936 SAYILI FİKİR VE SANAT ESERLERİ YASASI GEREĞİ HERHANGİ BİR BÖLÜMÜ, RESMİ VEYA YAZISI, YAZARLARIN, YAYIMCISININ YAZILI İZNİ ALINMADAN TEKRARLANAMAZ, BASILAMAZ, KOPYASI ÇIKARILAMAZ, FOTOKOPİSİ ALINAMAZ, HİÇBİR BİÇİMDE, HİÇBİR YOLLA ÇOĞALTILAMAZ VE DAĞITILAMAZ. YAZILARIN VE GÖRSELLERİN YASAL SORUMLULUĞU YAZARLARA AİTTİR.

KURULLAR

SEMPOZYUM ONUR KURULU

- Prof. Dr. Murat Koç – Çağ Üniversitesi Rektörü
- Prof. Dr. Halil Çetin Bedestenci – Çağ Üniversitesi Rektör Yardımcısı
- Prof. Dr. Mahir Fisunoğlu – Çağ Üniversitesi Rektör Yardımcısı
- Prof. Dr. Ergin Jable – Priştine Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı – Kosova Cumhuriyeti
- Prof. Dr. Elsev Brina Lopar – Ukshin Hoti Prizren Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Programları Başkanı – Kosova Cumhuriyeti
- Prof. Dr. Osman Emin – Aziz Kiril ve Metodiy Üniversitesi, Blaje Koneski Filoloji Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı – Kuzey Makedonya Cumhuriyeti
- Prof. Dr. Mahmut Çelik – Goçe Delçev Üniversitesi, Filoloji Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Grubu Başkanı – Kuzey Makedonya Cumhuriyeti
- Prof. Dr. Neriman Hasan – Köstence Ovidius Üniversitesi – Romanya Cumhuriyeti
- Doç. Dr. Tarık Duran – Doğu Çalışmaları Bölümü, Türk Dili, Edebiyatı ve Kültürü – Sırbistan Cumhuriyeti

KURULLAR

SEMPOZYUM DÜZENLEME KURULU

- Prof. Dr. Şehnaz Şahinkarakaş – Çağ Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Dekanı
- Prof. Dr. Sevin Arslan – Çağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı – Düzenleme Kurulu Başkanı
- Doç. Dr. Belde Aka Kiyaga – Çağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Elemanı
- Doç. Dr. Begüm Kurt – Çağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Elemanı
- Dr. Öğr. Üyesi Seyfettin Özdemirel – Çağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Elemanı
- Arş. Gör. Demet Canarslan Yıldız – Çağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Elemanı
- Arş. Gör. Alper Yıldız – Çağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Elemanı

KURULLAR

SEMPOZYUM BİLİM VE DANIŞMA KURULU

- Prof. Dr. A. Deniz Abik – Çukurova Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanı (Türkiye Cumhuriyeti)
- Prof. Dr. Süleyman Baki – Tetova (Kalkandelen) Üniversitesi, Felsefe Fakültesi, Doğu Dilleri (Şarkiyat) Bölüm Başkanı (Kuzey Makedonya Cumhuriyeti)
- Prof. Dr. Aktan Ago – Marko Çepenkov Folklor Enstitüsü (Kuzey Makedonya Üniversitesi)
- Prof. Dr. Mariya Leontik – Goçe Delçev Üniversitesi, Filoloji Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (Kuzey Makedonya Cumhuriyeti)
- Prof. Dr. Nazim İbrahim – Aziz Kiril ve Metodiy Üniversitesi, Blaje Konevski Filoloji Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Elemanı (Kuzey Makedonya Cumhuriyeti)
- Prof. Dr. Recai Özcan – Düzce Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı Başkanı (Türkiye Cumhuriyeti)
- Prof. Dr. H. Dilek Batıslam – Çukurova Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı (Türkiye Cumhuriyeti)
- Prof. Dr. Refiye Şenesen – Çukurova Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Türk Halk Edebiyatı Ana Bilim Dalı (Türkiye Cumhuriyeti)
- Prof. Dr. Nilgün Çıblak Coşkun – Mersin Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Türk Halk Edebiyatı Ana Bilim Dalı (Türkiye Cumhuriyeti)
- Prof. Dr. Elmas Şahin – Çağ Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Elemanı (Türkiye Cumhuriyeti)
- Prof. Dr. Şirvan Kalsın – Çağ Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Elemanı (Türkiye Cumhuriyeti)
- Doç. Dr. Serdar Kervan – Prizren Üniversitesi, İlkokul Öğretmenliği Bilim Dalı (Kosova Cumhuriyeti)
- Prof. Dr. Sevil Bülbül – Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Turizm Rehberliği Ana Bilim Dalı, Sanat Tarihi (Türkiye Cumhuriyeti)

KURULLAR

SEMPOZYUM BİLİM VE DANIŞMA KURULU

- Doç. Dr. Ramadan Doğan – Trakya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Türk İslam Edebiyatı ve İslam Sanatları Ana Bilim Dalı (Türkiye Cumhuriyeti)
- Doç. Dr. Tudora Arnaut – University of Oxford, Faculty of Asian and Middle Easter Studies (Ukrayna – Kiev)
- Doç. Dr. Ayhan Karakaş – Çukurova Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Türk Halk Edebiyatı Ana Bilim Dalı (Türkiye Cumhuriyeti)
- Dr. Öğr. Üyesi Bedri Aydoğan – Çukurova Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk edebiyatı Ana Bilim Dalı (Türkiye Cumhuriyeti)
- Dr. Öğr. Üyesi Hasan Sakın, Çağ Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (Türkiye Cumhuriyeti)
- Okt. Dr. Fatih Temih – Priştine Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (Kosova Cumhuriyeti)

SUNUŞ

DEĞERLİ BİLİM İNSANLARI, KIYMETLİ KATILIMCILAR,

28 NİSAN 2025 TARİHİNDE GERÇEKLEŞTİRDİĞİMİZ “I. ULUSLARARASI BALKAN TÜRKLERİNİN DİLİ, EDEBİYATI VE KÜLTÜRÜ SEMPOZYUMU”, BALKAN COĞRAFYASININ ÇOK YÖNLÜ KÜLTÜREL MİRASINI VE TÜRK VARLIĞININ BU MİRAS İÇİNDEKİ YERİNİ BİLİMSEL BİR ZEMİNDE ELE ALMA AMACIYLA DÜZENLENMİŞTİR. TÜRK DÜNYASININ FARKLI BÖLGELERİNDEN VE ÖZELLİKLE BALKANLARDAN GELEN ARAŞTIRMACILARIN KATKILARIYLA, DİL, EDEBİYAT VE KÜLTÜR ALANLARINDA GENİŞ BİR PERSPEKTİF ORTAYA KONMUŞTUR.

ELİNİZDEKİ BU KİTAP, SEMPOZYUMDA SUNULAN BİLDİRİLERİN TAM METİNLERİNİ İÇERMEKTE VE GELECEKTE YAPILACAK ÇALIŞMALARA KAYNAKLIK ETME NİTELİĞİ TAŞIMAKTADIR. BİLDİRİLER, BALKAN TÜRKLERİNİN TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE KORUDUKLARI KİMLİKLERİNİ, KÜLTÜREL BİRİKİMLERİNİ VE EDEBİ ÜRETİMLERİNİ ÇOK YÖNLÜ BİR BAKIŞLA İNCELEMekte; AYRICA ÇAĞDAŞ SORUNLARA VE ÇÖZÜM YOLLARINA DAİR BİLİMSEL KATKILAR SUNMAKTADIR.

BU VESİLEYLE SEMPOZYUMUN GERÇEKLEŞMESİNDE EMEĞİ GEÇEN TÜM AKADEMİSYENLERE, DÜZENLEME KURULUNDAKİ MESAI ARKADAŞLARIMA, BİLDİRİLERİYLE KATKI SUNAN DEĞERLİ ARAŞTIRMACILARA VE DESTEKLERİYLE BİZLERİ GÜÇLENDİREN KURUM VE KURULUŞLARA TEŞEKKÜR EDERİM. SEMPOZYUMUN VE BU KİTABIN, BALKAN TÜRKLERİYLE İLGİLİ ÇALIŞMALARA YENİ UFUKLAR AÇMASINI TEMENNİ EDİYORUM.

SAYGILARIMLA,

PROF. DR. SEVİN ARSLAN

SEMPOZYUM DÜZENLEME KURULU BAŞKANI

İÇİNDEKİLER*

(*Bildirilerin tam metinleri, yazarların soyadlarına göre alfabetik bir sıra esas alınarak düzenlenmiştir.)

DR. ALFRED PIKU'NUN “OSMANLI DÖNEMİNDE ARNAVUT ASILLI MÜELLİFLERİN KUR'AN İLİMLERİ VE TEFSİR ALANINDAKİ ÇALIŞMALARI” ADLI DOKTORA TEZİ ÇALIŞMASINDA BAHSİ GEÇEN MÜELLİFLERİN ESERLERİNDEKİ TÜRK KÜLTÜRÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ • Öğr. Gör. Dr. Ali Acar.....	9
KUZEY MAKEDONYA'DA TÜRK HALK EDEBİYATIYLA İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR • Prof. Dr. Aktan Ago	17
1960-1980 YILLARI ARASI BULGARİSTAN'DAN TÜRKİYE'YE YAPILAN ZORUNLU GÖÇLER VE MUĞLA ÖRNEĞİ • Prof. Dr. Bayram Akça	26
FİLİBELİ AHMET HİLMİ EFENDİ'NİN FİLİBE'DE YAYINLADIĞI İTTİHAD-I İSLAM GAZETESİNDEKİ MAKALELERİN İÇERİK ANALİZİ • Öğr. Gör. Dr. Seyithan Altaş.....	32
ÜSKÜPLÜ İSHAK ÇELEBİ'NİN BURSA ŞEHRENGİZİ'NİN SÖZ VARLIĞI ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER • Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Altınova.....	43
BALKANLARDA BÜTÜNLEŞİK VATAN SAVUNMASI OLGUSUNDA BİR ‘AND’ SÖZCÜĞÜ “BESA” • Prof. Dr. Sevin Arslan.....	56
AHMET KABAKLI'NIN ARAŞTIRMALARINDA AZERBAIJAN EDEBİYATI MESELELERİ • Doç. Dr. Eşqane Babayeva.....	65
PRİŞTİNELİ MESİHİ'NİN LA‘L REDİFLİ GAZELİ • Prof. Dr. Dilek Batislam	74
KUZEY MAKEDONYA'DA OSMANLI DÖNEMİ AHŞAP SÜSLEME SANATI ÜSKÜP- İSA BEY CAMİİ MİNBERİ • Prof. Dr. Sevil Bülbül	86
BALKANLAR'DA TÜRKÇENİN GELİŞMESİNDE TÜRK DERNEKLERİNİN ROLÜ KUZEY MAKEDONYA ÜZERİNDE BİR İNCELEME • Maide Destan	99
BALKANLARDA II. BAYEZİD DÖNEMİ MİMARİ ESERLERİNDEN ÜSKÜP YAHYA PAŞA CAMİİ • Öğr. Gör. Dr. Naciye Detseli.....	107
MAKEDONYA'DA TÜRKÇE EĞİTİMİNİN 80 YILLIK EĞİTİM YOLCULUĞU (1944–2024) • Prof. Dr. Osman Emin.....	116
KÜFFÂR ELİNDE BİR ŞEHRİN DİLİNDEN MERSİYE: FERYÂD-I BELGRAD • Prof. Dr. Haluk Gökalp	122
SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE BALKANLAR'DA KÜLTÜREL İKTİDARIN İNŞASI VE BULGARİSTAN TÜRKLERİ • Dr. Mustafa Işık	128
BULGARİSTAN'IN KIRCAALİ İLİNE BAĞLI ŞABANLAR VE AKÇAALAN KÖYLERİNDE DERLEME ÇALIŞMASI • Simge Işık.....	139

MEMLÛK-KIPÇAK TÜRKÇESİ GRAMER VE SÖZLÜKLERİNDE DUYGU FİİLLERİ • Prof. Dr. Şirvan Kalsın	150
BULGARİSTAN'DA ÇIKAN REHBER GAZETESİNDE TÜRKİYE'DE YENİ TÜRK ALFABESİNİN KABULÜNE DAİR DEĞERLENDİRMELER • Doç. Dr. Nilgün Nurhan Kara	167
USÛLÎ'NİN ÜSKÜPLÜ İSHÂK ÇELEBİ'YE NAZİRESİNDEN HAREKETLE DİVAN ŞİİRİNDE “YOK”LUĞA BAKIŞ • Doç. Dr. Belde Aka Kiyaga	182
ATTİLÂ İLHAN'IN ŞİİRLERİNİN MAKEDONCA ÇEVİRİLERİ • Prof. Dr. Mariya Leontik	193
AZERBAYCAN VE ÖZBEK DİLLERİNDE ORTAK KULLANILAN DEYİMLERİN LEKSİK-SEMANTİK ÖZELLİKLERİ • Dr. Şəkər Məmmədova	211
ZORUNLU GÖÇE TABİ TUTULAN MORA TÜRKLERİNİN AİLE YAPISI VE MESLEKLERİNE DAİR BİR İNCELEME (H.1246/M.1830-1831 VE H. 1259/1843-1844 YILLARI NÜFUS KAYITLARINA GÖRE) • Doç. Dr. Metin Menekşe	218
PRİŞTİNE'DE SON OSMANLI İZLERİ: YAŞAR PAŞA CAMİ • Arş. Gör. Hümeysra Özdemir	238
TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARINDA “HAMİLELİK” KAVRAM ALANI • Dr. Öğr. Üyesi Seyfettin Özdemirel	247
BULGARİSTAN'DAKİ ORTA RODOP TÜRK AĞIZLARINDA EDATLAR • Dr. Sibel Mustafa Rashidova	256
MAKEDONCA'DA GÖRÜLEN TÜRKÇE YALANCI EŞ DEĞER KELİMELER ÜZERİNE BİR İNCELEME • Dr. Feyhan Ruşid	267
KÜTAHYA'DAKİ MAKEDONYA GÖÇMENLERİNİN HİDİRELLEZ RİTÜLLERİ • Dr. Öğr. Üyesi Fatma Şenyüz	280
BALKAN ŞEHİRLERİNİN DİVAN ŞİİRİNE YANSIMASI • Prof. Dr. Songül Aydın Yağcıoğlu	290
İRFAN ÜNVER NASRATTİNOĞLU'NUN SEYAHAT NOTLARINDA GAGAUZYA VE GAGAUZLAR • Oğuzhan Yetiştii	310

ATTİLÂ İLHAN'IN ŞİİRLERİNİN MAKEDONCA ÇEVİRİLERİ

Prof. Dr. Mariya Leontik

Gotse Delçev Üniversitesi, Filoloji Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kuzey Makedonya

marija.leontik@ugd.edu.mk, ORCID, 0009-0006-7770-581X

Giriş

Attilâ İlhan, Türk edebiyatının büyük yazarlarından ve düşünce adamlarından biridir. Temelli araştırmalar yaparak ve sürekli çalışarak birçok şiir, roman, deneme, anı, öykü, senaryo kaleme almış; gazete yazıları yazmış, çeviriler yapmış, televizyon programları hazırlamış, tartışmalara ve söyleşilere katılmıştır. Şairimiz, çok okumaya dayalı engin kültürü, Türk dilinin gücünü mısralara dökme yeteneği, şairane anlatımı, hayal gücü, hür mizacı, toplumcu ve mücadeleci görüşleri ile duygulu bir romantizmi harmanlayarak kendine özgü bir şiir dili oluşturmuş ve yirminci yüzyıl Türk şiirinde kendine özgü bir yer edinmiştir. Ataol Behramoğlu'nun da dediği gibi: "İyi şairler, büyük şairler, bir de mucize şairler vardır. Yirminci yüzyıl Türk şiirinin mucize şairleri, bence Nâzım Hikmet, Orhan Veli, Dağlarca ve Attilâ İlhan'dır.." (Attilâ İlhan Armağanı, 2006, 46). Attilâ İlhan, şiir antolojileri ve şiir çevirisi kitapları sayesinde, Yugoslavya döneminden beri Makedonya'da tanınan ve sevilen bir şairdir.

2025 yılında, Attilâ İlhan'ın doğumunun 100. yıldönümü çeşitli etkinliklerle kutlanmaktadır. Bu çerçevede, Attilâ İlhan'ın Makedoncaya çevrilmiş şiirleri üzerine yaptığımız araştırma ve yeni şiir çevirilerimizle bu kutlamayı bu sempozyumda da sürdürmek istedik. Çalışmalarımız kapsamında Attilâ İlhan'ın beş şiirini, *şeref çevirisi* olarak okuyuculara sunmaya amaçladık. Bu bildiri de bu düşüncenin bir ürünüdür.

Attilâ İlhan'ın şiirlerini Türkçe dinlediğimizde, şairin ahenge, ritme ve lirik anlatıma ne denli önem verdiğini hissediyoruz. Her dilin kendine özgü bir ahengi, ritmi ve lirik yapısı olduğundan, Makedoncaya çevrilen Attilâ İlhan'ın şiirleri de Makedonya'daki okuyucuların ilgisini çekip yankı uyandırmaktadır.

Attilâ İlhan'ın Biyografisi

Attilâ İlhan, 15 Haziran 1925 tarihinde Menemen'de doğmuştur. Büyükbabası Mehmed Hamdi Efendi, çeşitli Anadolu kasabalarında kadılık yapmıştır. Babası Muharrem Bedrettin Bey ise İzmir Vali Muaviniği görevinde bulunmuştur. Muharrem Bedrettin Bey, İstanbul'da Hukuk Mektebi'ni bitirdikten sonra savcı olarak Menemen'e gitmiştir. Annesi, Menemenli Perihan Memnune Hanım'dır. Muharrem Bedrettin Bey ve Perihan Memnune Hanım, edebiyat düşkün kimselerdir. Onlar Menemen'de tanışıp, 1924'te evlenmişler. Bir yıl sonra Attilâ İlhan doğmuştur. Attilâ'nın, bir buçuk yaş küçük kardeşi Cengiz ve kız kardeşi Çolpan ile mutlu bir çocukluğu vardı. Çocukluğun ilk yılları Menemen ve İzmir'de

geçmiştir. Babasının işi nedeniyle farklı bölgelere taşınarak Anadolu'yu ve Anadolu insanını yakından tanıma fırsatı bulmuştur.

Karşıyaka Cumhuriyet İlkokulu'nda ilk öğrenimine başlamıştır. Ortaokulunu Karşıyaka Atatürk Ortaokulu'nda tamamlamıştır. Attilâ İlhan, çok çalışkan ve başarılı bir öğrenciymiş. İzmir Atatürk Lisesi birinci sınıfındayken, âşık olduğu bir kızla mektuplaşmış ve bu mektuplarda ona Nazım Hikmet'i tanıtip şiirlerini yazmıştır. Nazım Hikmet'in şiirleri o dönemlerde şiddetle yasaktı. Okul yönetimi, 1941 Şubat'ında öğrencilerin dolaplarını ararken Nazım Hikmet'in şiirlerini içeren mektupları bulmuştur. Okul İdaresi, durumu Siyasi Polis'e bildirince, Attilâ İlhan on altı yaşındayken tutuklanmıştır. Ona, Türkiye'nin hiçbir yerinde okuyamayacağına dair belge verilince liseden uzaklaştırılmış ve bu nedenle öğrenimine ara vermek zorunda kalmıştır. Danıştay kararıyla tekrar okuma hakkını kazanmasına rağmen, hiçbir lise Attilâ'yı öğrenci olarak kabul etmemiştir. Nihayet 1943'te Işık Lisesi'ne kaydolmuş ve 1945-1946 öğretim yılında mezun olmuştur. Babasının ısrarıyla Hukuk Fakültesi'ne kaydolmuş, ilk yılında başarılı öğrenci olmuş fakat hukuka ısınamamıştır. Attilâ İlhan'ın Hukuk Fakültesi'ndeki öğrenimi gazetecilik ve edebiyat yazılarıyla birlikte yürüyerek büyük bir yazar ve gazetecinin yetişmesine zemin hazırlamıştır. Üç kez Paris'e gitmiş (1949, 1951, 1960) ve Fransızca'yı iyi öğrenmiştir. Şair, oradaki kültür ve sanat hayatını, özellikle de Fransız şiirini yakından tanıma fırsatı bulmuştur. 1949'da kötü koşullar altında bulunan Nâzım Hikmet'i kurtarma komitesi oluşturmak amacıyla Paris'e gitmiştir. Sonraki Paris yolculukları, şairin edebî kimliğinin şekillenmesini sağlamıştır. Kasım 1956'ta askere giden şair, Erzincan'da yedek subay olmuştur. 30 Mayıs 1958'de terhis olmuştur.

Türkiye'de "Gerçek", "Vatan", "Demokrat İzmir", "Yeni Ulus", "Yeni Ortam", "Dünya", "Milliyet", "Güneş", "Meydan" ve "Cumhuriyet" gazetelerinde yazı yazdı; "Yelken", "Sanat Olayı", "Cönk" ve "Bakış" dergilerini yönetti; Bilgi Yayınevi'nde ve Gelişim Yayınları'nda çalıştı. Sinema ve televizyon senaryoları yazdı, rejisörlük yaptı, televizyonda sohbet programları hazırladı. Birçok roman, şiir, deneme, öykü, hatıra kitabı yazdı ve edebî çeviri kitapları yayımladı. Yeni şiir kitaplar ve romanlar üretirken eski şiir kitaplarını ve romanlarını tekrar gözden geçirip bastı.

1965'te, yirmi yaşında olan Biket Hanım ile tanıştı, 1968'de onunla evlendi ve 1984 yılına kadar mutlu bir evlilik sürdürdü. Biket Hanım, şairi şöyle anlatıyor: "O çok üreten bir adam, çok çalışkan, günü kullanmayı iyi biliyor. Aynı anda birçok çalışmasını bir arada yürütüyor... Ailesine, okurlarına, çevresindeki insanlara ilgiyi, saygıyı ihmal etmeden eserlerini üretmeyi sürdürüyor durmadan. Genelde bohem yaşayan şair ve sanatçılar gibi yaşamıyor. Hiç sekmeyen bir düzen içinde, sarsan, düzenleri altüst eden şiirler, romanlar yazıyor." (Attilâ İlhan Armağanı, 2006, 25, 27)

Attilâ İlhan, 10 Ekim 2005'te İstanbul'daki evinde geçirdiği kalp krizi sonucu vefat ettiğinde seksen yaşındaydı. 13 Ekim'de Aşiyan Mezarlığı'nda toprağa verildi.

Attilâ İlhan'ın Şiiri

Attilâ İlhan, çocukluğundan beri şiir atmosferi içinde yetişmiş. Babası divan şiirini okuyup oğluna da okutmuş. Zekiye Nine ve dadısı Emine Bacı, evdeki çocukları masallar ve türkülerle büyötmüşler. Bahri Amcası'ndan dinlediğı türköleri de çok sevmiştir. Dadaloğlu, Dertli, Gevheri, Köroğlu, Karacaoğlu, Kul Mustafa gibi halk şairlerini de okumuştur. Bütün bu tecrübeler, şair olarak gelişmesinde önemli rol oynamıştır.

Attilâ İlhan, daha ilkokul sıralarında şiir yazmaya başladı. Şair, “Balıkçı Türküsü” adlı ilk şiirini 1941 yılında “Yeni Edebiyat” dergisinde yayımladı. Lise son sınıftayken (1946), CHP Şiir Armağanı'nda “Cebbaroğlu Mehmed” adlı şiiriyle Cahit Sıtkı Tarancı ve Fazıl Hüsni Dağlarca'nın ardından ikincilik ödölünü kazandı. Üniversite yıllarında “Yığın” ve “Gün” dergilerinde şiirlerini yayımladı. 1948'de Attilâ İlhan, “Duvar” adlı ilk şiir kitabını kendi imkânlarıyla yayımladı. Şair, bu kitapta 1946'ya kadar yazdığı şiirlerden bir seçki yapmıştır.

Attilâ İlhan'ın şiiri, altmış yılı aşkın bir süre içerisinde gelişerek Türk şiirinde kendine özgü bir söyleyiş tarzı oluşturdu. Şair şu on iki şiir kitabını yayımladı: “Duvar” (1948), “Sisler Bulvarı” (1954), “Yağmur Kaçağı” (1955), “Ben Sana Mecburum” (1960), “Bela Çiçeğı” (1962), “Yasak Sevişmek” (1968), “Tutuklunun Günlüğü” (1973), “Böyle Bir Sevmek” (1977), “Elde Var Hüzün” (1982), “Korkunun Krallığı” (1987), “Ayrılık Sevdaya Dahil” (1993) ve “Kimi Sevsem Sensin” (2002).

Yakup Çelik'e (2022) göre, Attilâ İlhan'ın şiirleri dil, biçim ve tema yönünden üç kısımda incelenebilir, 1. “Duvar” şiir kitabından “Sisler Bulvarı”na kadar yayımlanan şiirler (1941-1954); 2. “Sisler Bulvarı” şiir kitabından “Yasak Sevişmek”e kadar söylenen şiirler (1954-1968); 3. “Yasak Sevişmek” şiir kitabından 2005'teki ölümüne kadar yazdığı şiirler (1968-2005).

Birinci gelişme aşamasında (1941-1954), Attilâ İlhan'ın toplumcu gerçekçi şiir anlayışı belirginleşmiştir. Bu dönemde yazılan şiirlerde, “ben”in düşünceleri çevresinde dile getirilen güçlü toplumsal mesajlar vardır. Şairimiz bu mesajları ahenkli ve coşkulu kılmak için halk şiirinden de yararlanmıştır. Attilâ İlhan, Anadolu'nun insan manzaralarını ve köy hayatını bu konulara uygun bir anlatım tarzı ve bölge ağızını kullanarak başarıyla şiirine yansıtmıştır. Şiirlerine konu olan insanı; yaşama tarzı, zevkleri ve dili ile işlemiştir.

İkinci gelişme döneminde (1954-1968), şairimiz, şehir hayatını, yolculuğu, şehir insanının arayışı, mücadelesi, isyanları, gerilimi ve korkularını, şehir insanının aşkları ve ayrılıklarını, yalnızlık duygusunu, büyük şehir hayatının sunduğı farklı eğlence merkezlerini ve maceralarını (Beyoğlu), sarhoşluk ve avareliği, büyük şehir hayatının karanlık yaşayışından kaynaklanan gerilimler ve korkuları (İstanbul, İzmir) vs. duygu yoğunluğu ile şiirleştirmiştir. Bu dönemdeki “ben” merkezli şiirlerde, toplumcu gerçekçi düşünce, 20. yüzyıl insanının büyük şehirde yaşadıklarının arkasında sezdirilerek işlenmiştir.

Üçüncü gelişme aşamasında (1968-2005), Attilâ İlhan bilinçli olarak yeni estetik arayışlara yönelmiştir. Bu dönemde yazılan şiirlerde hatıralar, eskiye dönüş, insan tabiatı, hayatın anlamı, hayatın geçiciliği, ölüme yaklaşma duygusunun getirdiği psikolojik bunalımlar, yalnızlık duygusu, doğa, insanın doğa içerisindeki yeri, tutuklanmalar, gerilimler vs. şiirlere konu olmuştur. Bu dönemde, şairlik yeteneği ve sanat hüneri ön plana çıkmıştır. Divan şiiri estetiğine yönelmiş, özellikle divan şiirinin ahenk unsuru güçlü olan nazım şekillerinden ve kafiye düzeninden yararlanmıştır. Özellikle divan şiirinin beyit yapısından faydalanmıştır. Şairimiz, bu şiirlerde, çağdaş içerikle divan şiirinin ahengini ustaca birleştirmiştir. Yahya Kemal Beyatlı'dan sonra Attilâ İlhan şiirlerinde divan şiiri rüzgârını güçlü estirip Türk edebiyatı geleneği üzerine çağdaş bir yaklaşım sağlamıştır.

Attilâ İlhan, her şiir kitabında biçim, anlatım ve konu bakımından yenilik veya değişiklik getirmeyi amaçlamıştır. Şiirinde dikkat çeken bir başka özellik de imlâdır. Şairimiz “Sisler Bulvarı” adlı şiir kitabından itibaren geleneksel imlâyı terk ederek genellikle büyük harf ve noktalama işaretlerini kullanmamayı tercih etmiştir. Böylece okuyucunun şiiri özgürce yorumlamasına olanak tanımıştır. Bu tarzı da Türk şiirine kazandıran isim Attilâ İlhan’dır.

Şair, yaşadıklarını ya da yakınlarının yaşadıklarını şiirine hareket noktası olarak alır. Attilâ İlhan’ın gençliğinde Suna Su, Zehra Kardelin (şiirde Zehra Solmaz), İnge Bruckhart, Maria Missakian, Nezihe Hanım (şiirde Sabiha Hanım) ile yaşadığı imkânsız aşklar, şiirine yansıyarak okuyucunun yüreğine kolaylıkla işlemiştir. Bu imkânsız aşklar genellikle farklı ülkelerden birbirine ulaşamama sorunlarından veya farklı hayat tarzlarından kaynaklanmaktadır. Aşk şiirleri, halk arasında, Attilâ İlhan’ın en tanınan şiirleridir.

Attilâ İlhan, her şiir kitabıyla geniş bir okuyucu kitlesine ulaşabilmiştir. Ahmet Kabaklı’ya (1987) göre: “Bu kendi deyişiyle ‘Yahya Kemal’le Nâzım Hikmet’i birleştiren bir sentez’ yapabilmesindendi. Ancak, bu kitleye ulaşmanın ‘gür ve destanlı, etkili ve güçlü ses çıkaran’ mısralara dayandığı da söylenebilir.” (s. 183)

Makedonya’da Yayımlanan Türk Şiir Antolojilerinde ve Şiir Kitaplarında Attilâ İlhan’ın Makedonca Şiir Çevirileri

Makedonya’da, Türk şiirine yönelik ilginin Yugoslavya döneminde gösterilmeye başlanmıştır. Türk şiirini tanımak için özellikle Makedonya’da yayımlanan şiir antolojileri çok önemlidir. Antolojiler farklı şairlerin farklı şiir parçalarından ibaret olduğundan, Türk şiirine iyi bir giriştir. Bunun dışında, Türk şiirinin genel panoramasını görmek açısından da oldukça yararlı bir eserdir.

Attilâ İlhan’ın şiirleri Makedonya’da farklı antoloji ve şiir kitapları kapsamında şu kronolojik sırayla yayımlanmıştır:

- 1985 yılında “Современа турска поезија” (“Çağdaş Türk Şiiri”) başlıklı antoloji Kultura Yayınevi tarafından basılmıştır. Bu antolojinin ikinci genişletilmiş baskısı 2011 yılında Panili Yayınevi

tarafından neşredilmiştir fakat Attilâ İlhan'ın aynı şiir çevirileri yer almaktadır. Fahri Kaya bu antolojide şu şiirleri Makedoncaya çevirmiştir: “Rüzgâr Gülü” („Роза на ветрот”), “Pia” („Пиа”), “Yasak Sevişmek” („Забрането е да се сакаме”), “Deprem Bekçisi” („Чувар на земјотресот”) ve “Harp Kaldırımında Aşk”: “Beraber Yaşamak” („Љубов на калдрмите на војната”: „Заедно да се живее”).

- 2001 yılında “Од еден поинаков рид: современи турски поети” (“Başka bir Tepeden: Çağdaş Türk Şairleri”) başlıklı antoloji İNA-komerts Yayınevi tarafından neşredilmiştir. Esad Bayram bu antolojide “Artı Sonsuz” („Бескрај”) adlı şiiri Makedoncaya çevirmiştir.

- 2003 yılında “Атила Илхан - Лирика” (“Attilâ İlhan-Lirik”) başlıklı şiir kitabı Bata Press Yayınevi tarafından yayımlanmıştır. Mariya Leontik bu kitapta şu şiirleri Makedoncaya çevirmiştir: “Harp Kaldırımında Aşk”: “Çağrı”, “Hayal Kurmak”, “Adımla Nasıl Berabersem”, “Muhalis Rüzgâr”, “Yalnızlık Şiiri”, “Harp Kaldırımında Aşk”, “İstemek”, “Kalp Ağrısı”, “Sen Yoksun”, “Bitsin Dedik” („Љубов на калдрмите на војната”: „Повик”, „Мечтаење”, „Како што со името свое сум сплотен”, „Спротивен ветар”, „Песна за осаменоста”, „Љубов на калдрмите на војната”, „Желба”, „Болка на срцето”, „Тебе те нема”, „Рековме да заврши”), “Sisler Bulvarı” („Булевар на маглата”), “Yağmur Kaçağı” („Бегалец на дождот”), “Sen Beyaz Bir Kadınsın” („Ти си една бела жена”), “Yirmibeşinci Kısım” („Дваесет и петтиот дел”), “Cezayir Mektubu” („Алжирско писмо”), “Sen Benim Hiçbir Şeyimsin” („Ти не си ми ништо”), “Belâ Çiçeği” („Цвет на болката”), “Gözlüklü Hamdi'nin Notları 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9” („Белешките на Хамди со очила, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9”), “Elde Var Hüzün” („Тагата ни остана”) ve “Korkunun Krallığı” („Кралство на стравот”).

- Neyat Selman bu eserde şu şiirleri Makedoncaya çevirmiştir: “Pia” („Пиа”), “Dokuz Eylül” („Деветти септември”), “Üçüncü Şahsın Şiiri” („Песна во трето лице”), “Zehra'nın Hâli” („Состојбата на Зехра”), “Rüzgâr Gülü” („Розата на ветрот”), “Fabrika Durağı” („Фабричка станица”), “Yangın Gecesi” („Нокта на пожарот”), “Maria Missakian” („Мариа Мисакиан”), “Sen Burda Bir Yabancısin” („Ти си овде странец”), “Ağustos Çıkmazı” („Безизлезот на август”), “Gese Buluşması” („Нокен состанок”), “Ben Sana Mecburum” („Ти си ми неизбежна”), “Yanlış Yaşamak” („Погрешно живеење”), “No Pasaran 1, 2” („No pasaran 1, 2”), “Aysel Git Başımdan” („Ајсел бегај од мене”), “Gökyüzü Olmak” („Да се биде небо”), “Tombul Magda” („Полничката Магда”), “Ben Artık Küsüm” („Јас им се налутив”), “Yasak Sevişmek” („Забранета љубов”), “Sana ne Yaptılar” („Што ти направиле”), “Böyle bir Sevmek” („Ваква љубов”), “Üçgen” („Љубовен триаголник”), “Aralık, Sabaha Karşı” („Декември, спроти зората”), “Mart, Akşamüstü” („Март квечерина”), “Temmuz, Öğle” („Јули, пладне”) ve “Ağustos, Kuşluk” („Август пладне”).

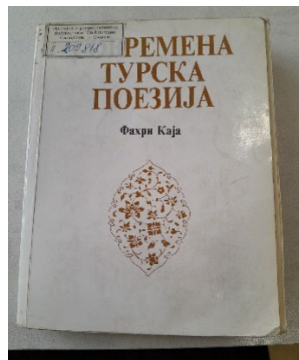
- “Duvar” („Сид”), “Emperyal Otel” („Хотелот Империјал”), “Eskiden” („Порано”), “Eski Sinemalar” („Старите кина”), “ki”, 1. “O Kızlar ki”, 2. “O Gözler ki” 3. “O Yazlar ki”, 4. “O Sözler ki” („Тие што”, 1. „Тие девојки што”, 2. „Тие очи што”, 3. „Тие лета што”, 4. „Тие зборови што”),

“Şubat, Sabah” („Февруари, утро”) ve “Bambaşka” („Сосема поинаку”) adlı şiirleri Mariya Leontik ve Neyat Selman Makedoncaya çevirmişlerdir.

- 2007 yılında “Модар вез – Нова турска поезија” (“Mor Nakış – Yeni Türk Şiiri”) başlıklı antoloji Struga Şiir Akşamları Yayınları tarafından basılmıştır. “Pia” („Пија”), “Üçüncü Şahsın Şiiri” („Песна на третото лице”), “Ben Sana Mecburum” („Јас морам со тебе”) ve “Ayrılık Sevdaya Dahil” („Разделбата е дел од љубовта”) adlı şiirleri Meral Asimov Makedoncaya çevirmiştir.

Bu dört farklı esere baktığımızda, bazı şiirlerin sadece bir kitapta, bazılarının ise birkaç eserde yer aldığını görmekteyiz. Bunu, antolojileri ve kitapları düzenleyenlerin şiir anlayışına ve şiir seçme estetiğine bağlamak gerekiyor.

1985’ten 2007’ye kadar beş çevirmen - Fahri Kaya, Esad Bayram, Mariya Leontik, Neyat Selman ve Meral Asimov - Attilâ İlhan’ın şiirlerini Makedoncaya çevirmişlerdir. 2007’den sonra belki Attilâ İlhan’dan şiir çevirisi yayımlanmıştır fakat biz böyle bir bilgi ve çeviri bulamadık. Attilâ İlhan’ın şiir çevirileri 1985, 2001, 2003 ve 2007 yıllarında neşredilmiştir. 2007’den bugüne kadar, tam on sekiz yıl boyunca, Attilâ İlhan’ın şiirlerinin yeni bir çevirisi yayımlanmamıştır.

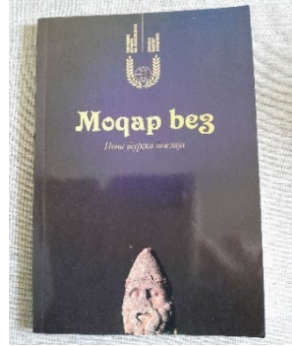
“Современа турска поезија” (“Çağdaş Türk Şiiri”), 1985

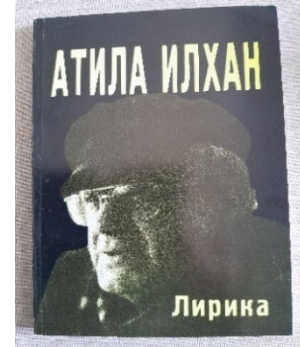
“Современа турска поезија” (“Çağdaş Türk Şiiri”), 2011

“Од еден поинаков рид:
современи турски поети”
 (“Başka bir Tepeden: Çağdaş
Türk Şairleri”), 2001

“Модар вез – Нова турска
поезија” (“Mor Nakış – Yeni
Türk Şiiri”), 2007

“Атила Илхан - Лирика” (“
Attilâ İlhan-Lirik”), 2003

Attilâ İlhan’ın Şiirlerinin Yeni Makedonca Çevirileri

Attilâ İlhan’ın doğumunun 100. yıldönümü vesilesiyle şairin geçmişte Makedoncaya çevrilmiş şiirlerini anıp Türkolog ve çevirmen olarak yeni şiir çevirileri ile katkımı vermek istedim. Makedonya’da şimdiye kadar Attilâ İlhan’ın on bir şiir kitabından seçilmiş şiirler Makedoncaya çevrilmiştir. Sadece son kitabı olan “Kimi Sevsem Sensin” adlı şiir kitabından Makedoncaya çeviri yapılmamıştır.

“Kimi Sevsem Sensin” adlı şiir kitabında şairimiz Attilâ İlhan kendi hayat tecrübelerini sunarak hayatı yorumlamaktadır. Birçok hatıra şairi geçmişe taşıyarak yaşadıklarını anın duygularıyla değerlendirmektedir. Şairimiz; doğayı, insanı, insan ilişkilerini, yaşanmış aşkları, hayatın iyi ve kötü tecrübelerini sorgulayarak işlemiştir. Attilâ İlhan bu kitaptaki şiirlerinde özellikle İzmir’e ve İstanbul’a yer vermiştir.

“Kimi Sevsem Sensin” adlı şiir kitabındaki şiirler hatıra ve geçmişten beslenip biyografik unsurlar sunduğundan dolayı okuyucular, dinleyiciler ve çevirmenler için son derece ilginçtir. Bütün bu özellikleri çeviriye yansıtmak için şairin hayatını ve faaliyetlerini bilmek gerekmektedir.

Şairimizin şiirleri dil kullanımı, şekil unsurları, ahenk (ritim, musiki) unsurları ve anlatım unsurları bakımından çeviri için cazip metinlerdir. Attilâ İlhan’ın şiir dili, özellikle 1940 sonrası dönemde en zengin halini almıştır. Attilâ İlhan’ın şiir estetiğini ve zengin şiir dilini çeviriye yansıtmak için büyük emek gerekmektedir. Şairin şiirlerini Makedoncaya çevirirken bütün bu unsurlara mümkün olduğu kadar dikkat ederek özellikle Makedon dilinde de lirik ifadeyi ve zengin şiir dilini korumak istedik.

Okuyucunun şiirinin özünü hissetmesini sağlamak için Attilâ İlhan’ın şiirleri Makedoncaya çevrilirken şu unsurlara dikkat edildi:

- a) şiirin ruhu ve anlamı hedef dile aktarıldı;
- b) anlatım biçimi (monolog, diyalog, iç konuşması) hedef dilde korundu;
- c) şiirin ahenk unsurlarına, ritme ve musikisine hedef dilde mümkün olduğu kadar önem verildi, kafiye ve redif uygulandı;
- ç) derin duyguları (melankoli, özlem, isyan, romantizm vb.) ve duygusal atmosferi hedef dilde aynı yoğunlukta hissettirmek için şairin duygusal tonunu yansıtacak kelimeler seçildi;
- d) görsel imgeler hedef dile aktarıldı;
- e) kültürel referanslar dipnot ile açıklandı.

Bu vesile ile Attilâ İlhan'ın "Kimi Sevsem Sensin" adlı şiir kitabından şu beş şiirini Makedoncaya çevirdim: "Sevmek için Geç Ölmek için Erken" („Доцна е за сакање рано е за умирање"), "Kimi Sevsem, Sensin..." („Кого и да сакам, тоа си ти..."), "Neydi o Bir Zamanlar" („Што беше тоа некогаш"), "İkinizden Hanginiz?" („Која од вас двете?") ve "Bu Yaz da..." („И ова лето...").

sevmek için geç ölmek için erken	доцна е за сакање рано е за умирање
akşamın acı su karanlığı içinden	горката водена темница на ноќта темнее
soğuk kadife temâsı yalnızlığın	ладен кадифен допир на осаменоста се чувствува
şuh bir kahkaha balkonun birinden	еден весел кикот од еден балкон се лулее
gizli işareti midir bir başlangıcın	дали со ова таен нов почеток се навестува
 sevmek için geç ölmek için erken	 доцна е за сакање рано е за умирање
başbaşa çay elele yürümek derken	заедничко пиење чај и под рака шетање
boğaz vapurları mı iskele sancak	босфорски бродови, пристаниште, знаме - сè,
telefonda kaybolmak sesini beklerken	чекајќи го твојот глас во телефонот губење
insan insanı yeniler doğrudur ancak	вистина е човек човека го обновува во сè
 sevmek için geç ölmek için erken	 доцна е за сакање рано е за умирање

içimdeki gökkuşağı besbelli neden bulutların içinden kuşlar yağıyor bir şiire başlarsın birini bitirmeden hiç kimse gözlerine inanamıyor sevmek için geç ölmek için erken sevmek sevildiğini bile fark etmeden yaklaştıkça ölüm soğuk bir yağmur gibi sevmek zehir zemberek ve yürekten gecikerek de olsa vurur gibi sevmek için geç ölmek için erken	јасно е зошто виножитото во мене сјае од бујните облаци рој птици излетува пред да завршам една друга песна се лее никој на очите не може да си поверува. доцна е за сакање рано е за умирање без да забележиш дека си сакан да сакаш како студен дожд смртта ти се доближува како да се бориш, со болка, со срце да сакаш иако љубовта задоцнува ли задоцнува доцна е за сакање рано е за умирање
kimi sevsem, sensin... kimi sevsem sensin / hayret sevgin hepsini nasıl değiştiriyor gözleri maviyken yaprak yeşili senin sesinle konuşuyor elbet yarın bakışları o kadar tehlikeli senin sigaranı senin gibi içiyor kimi sevsem sensin / hayret senden nedense vazgeçilemiyor	кого и да сакам, тоа си ти... кого и да сакам тоа си ти / чудно твојата љубов како ли сè менува сините очи лист зелени стануваат секако со твојот глас зборуваат утре толку опасно гледа твојата цигара како тебе ја пуши кого и да сакам тоа си ти / чудно зошто никој од тебе не се откажува.

her şeyi terk ettim / ne aşk ne şehvet sarışın başladığım esmer bitiyor anlaşılmaz yüzü koya gölgeli dudakları keskin kırmızı jilet bir belaya çattık / nasıl bitirmeli gitar kımıldadı mı zaman deliniyor kimi sevsem sensin / hayret kapıların kapalı girilemiyor kimi sevsem sensin / senden ibaret hepsini senin adınla çağırıyorum arkandan şımarık gülüşüyorlar getirdikleri yağmur / sende unuttuğum hani o sımsıcak iri çekirdekli senin gibi vahşi öpüşüyorlar kimi sevsem sensin / hayret in misin cin misin anlamıyorum	сè напуштив / ни љубов ни страст со русокоса почнувам со црнокоса завршувам нејасниот лик со заливска сенка усните ѝ се остар алов жилет во неволја сум / како да раскинам гитарата засвири ли времето полудува кого и да сакам тоа си ти / чудно портите ти се затворени не се влегува. кого и да сакам тоа си ти / само ти сите со твоето име ги повикувам по тебе кокетно се насмевнуваат дождот го носат / оние семки топли и крупни што во тебе ги заборавив кои како тебе диво се љубат кого и да сакам тоа си ти / чудно жена ли си, цин ли си, не разбирам.
neydi o bir zamanlar istanbul ve sen / neydi o bir zamanlar sanki gençliğime doğru yaşılanıyordum çengelköy’de yaz unutulmaz erguvanlar hangi yanıma dönsem seni bulurdum içimdeki lambanın kırıldığı anlar	што беше тоа некогаш Истанбул и ти / што тоа некогаш беше како кон младоста моја да стареев лето в Ченгелкој незаборавни јорговани имаше кај и да се свртам, тебе те пронаоѓав кога в мене светилото згаснуваше.

istanbul ve sen / sırsıklam yaşananlar yanardöner bir ayna yeniden ruhum çengelköy’de yaz unutulmaz erguvanlar gözlerinin sisinde sevdalı bir yolcuyum hayal meyal gemiler dumanlı limanlar istanbul ve sen / ikimizden kalanlar tekrar tekrar ısrarla yaşayıp durduğum çengelköy’de yaz unutulmaz erguvanlar rüya mıdır gerçek mi kendi kendime sorduğum istanbul ve sen / neydi o bir zamanlar Çengelköy: Boğaz’da İstanbul’un semti.	Истанбул и ти / случки наши криеше Јас со духот мој сјајно огледало станував лето в Ченгелкој незаборавни јорговани имаше во магливите очи твои заљубен патник бев нејасни бродови, задимени пристаништа имаше. Истанбул и ти / и тоа што од нас остануваше повторно и повторно упорно ги доживував лето в Ченгелкој незаборавни јорговани имаше сон ли е јаве ли е самиот себеси се прашував Истанбул и ти / што тоа некогаш беше Ченгелкој: кварт на Истанбул на Босфорот.
ikinizden hanginiz? ikinizden hanginizin saçları gece laciverdi siyah yıldız tozundan ışıltılı ve zengin bakır çalığı gözleri derin yer yer eflatuna çalıyor ikinizden hanginizin	која од вас двете? на која од вас двете косите им се азурно црни посјајни и побогати од свездениот прав очите им се бакарно патинести длабоки а одвреме на време виолетово сјаат на која од вас двете

nemli dudakları fuschia kirpikleri kaşlarına dolaşık ağzı fena halde âşık başladığı her öpüşte kalıyor ikinizden hanginizin neyi noksan neyi fazla ikinizden hanginize sorsan her defasında kendisini ötekisini sanıyor çok fena aldanıyor sahi siz hanginiz hanginizsiniz	влажните усни им се фуксија трепките вплетени во веѓите а огнено заљубените усни на секој бакнеж во вечност тонат која од вас двете има недостиг или вишок која од вас двете да прашаш секогаш се замислува дека е другата и многу се измамува навистина вие, која од вас, кои сте вие?
bu yaz da... neden aynı kızlar neden yine boğaz'da bu yaz da kirpikleri dargın dudakları kırgın gizli bir nazda yoksa تنها mıdırlar belki biraz da	и ова лето... зошто истите девојки и ова лето се пак на Босфорот со тажни трепки со навредени усни со таинствено кокетирање или пак малку се и осамени

neden aynı kızlar	зошто истите девојки
neden yine boğaz'da	и ова лето
bu yaz da	се пак на Босфорот
geçmişle geleceğin	во дијагоналата во која се пресекуваат
kesiştği çaprazda	минатото и иднината
yine aynı sevdalar	повторно исти љубови
aynı ihtirastan	со иста страст
aynı çıkmazda	во иста безизлезност
hayali bir ferahnak	имагинарна турска класична мелодија
görünmez inc sazda	во невидлив жичен оркестар
neden aynı kızlar	зошто истите девојки
neden yine boğaz'da	и ова лето
bu yaz da	се пак на Босфорот

Sonuç

Attilâ İlhan; Türk şiir tarihinde, çok boyutlu estetik arayışlara yönelmiş, zengin ve görkemli bir şiir dili yaratmış, etkileyici imge oluşturmuş, kelimeleri büyük ustalıkla kullanmış, tabuları yıkmış, kendi kuşağının ve kendinden sonra gelen kuşakların şairlerini etkileyen özgün bir şairdir. O, geleneksel biçim anlayışından yararlanıp modern şiir dili oluşturarak çağdaş Türk şiirinde özel bir yer edinmiştir. İlhan, çağdaş Türk şiirinde bir fenomen olup, başlı başına bir şiir okulu niteliği taşıyan büyük bir şairdir.

Attilâ İlhan; çok yönlü şiirlerinde bazen lirik, duygusal, samimi, sinematografik anlatım, bazen epik ve destansı anlatım, özgün dil ve üslup, belirgin müzikalite ve ritim, bireysel ve toplumsal temaları ile yıllarca çağdaş Türk şiirini dünyada temsil etti. Şairimizin şiirleri birçok dile çevrilip diğer ulusal şiirlerle kültür köprüleri kurmuştur. Şairimizin şiirlerinde kendi hayatını, arayışlarını ve ideolojisini yansıtır, önyargısız işlediği her konu onu Makedon okuyucusuna da ilginç kılmaktadır. Şiirlerinde aşk, kadın, hatıra, ayrılık, yalnızlık, ümitsizlik, karamsarlık, insan sevgisi, vatandan güzel veya çirkin manzaralar, tehlike, ölüm, tarih, doğa, evren... Bu şiirlerde “ben”, kendi kendisiyle hesaplaşmaktadır.

Attilâ İlhan'ın şiiri ilk kez 1985'te Makedoncaya çevrilip Makedonya'da yayımlanmıştır. Beş çevirmen, Fahri Kaya, Esad Bayram, Mariya Leontik, Neyat Selman ve Meral Asimov, 1985'ten 2007'ye kadar, Attilâ İlhan'ın şiirlerini Makedoncaya çevirmişlerdir. 2007'den sonra belki Attilâ İlhan'dan şiir çevirisi yayımlanmıştır fakat biz böyle bir bilgi ve çeviri bulamadık. Attilâ İlhan'ın şiir çevirileri 1985, 2001, 2003 ve 2007 yılında neşredilmiştir. 2007'den bugüne kadar, tam on sekiz yıl boyunca, Attilâ İlhan'ın şiirinin yeni bir çevirisi yayımlanmamıştır.

Mariya Leontik, 2025 yılında, Attilâ İlhan'ın doğumunun 100. yıldönümü vesilesiyle, bu bildiri için "Kimi Sevsem Sensin" adlı son şiir kitabından şimdiye kadar çevrilmemiş beş şiir seçip Makedoncaya çevirmiştir.

Dolayısıyla, beş çevirmen, 1985 yılından 2025 yılına kadar Attilâ İlhan'ın aşağıda listelenen altmış üç şiirini Makedoncaya çevirip yayımlamıştır:

1. "Rüzgâr Gülü" („Роза на ветрот", çeviri: Fahra Kaya, 1985, 2011)
2. "Pia" („Пиа", Çeviri: Fahra Kaya, 1985, 2011; „Пиа", Çeviri: Neyat Selman, 2003; „Пија", çeviri: Meral Asimov, 2007)
3. "Yasak Sevişmek" („Забрането е да се сакаме", Çeviri: Fahra Kaya, 1985, 2011; „Забранета љубов", çeviri: Neyat Selman, 2003)
4. "Deprem Bekçisi" („Чувар на земјотресот", Çeviri: Fahra Kaya, 1985, 2011)
5. "Harp Kaldırımında Aşk", 11. "Beraber Yaşamak" (11. „Заедно да се живее", çeviri: Fahra Kaya, 1985, 2011)
6. "Artı Sonsuz" („Бескрај", çeviri: Esad Bayram, 2001)
7. "Harp Kaldırımında Aşk", 5. "Çağrı" (5. „Повик", çeviri: Mariya Leontik, 2003)
8. "Harp Kaldırımında Aşk", 6. "Hayal Kurmak" (6. „Мечтаење", çeviri: Mariya Leontik, 2003)
9. "Harp Kaldırımında Aşk", 7. "Adımla Nasıl Berabersem" (7. „Како што со името свое сум сплотен", çeviri: Mariya Leontik, 2003)
10. "Harp Kaldırımında Aşk", 8. "Muhelif Rüzgâr" (8. „Спротивен ветар", çeviri: Mariya Leontik, 2003)
11. "Harp Kaldırımında Aşk", 9. "Yalnızlık Şiiri" (9. „Песна за осаменоста", çeviri: Mariya Leontik, 2003)
12. "Harp Kaldırımında Aşk", 13. "Harp Kaldırımında Aşk" (13. „Љубов на калдрмите на војната", çeviri: Mariya Leontik, 2003)
13. "Harp Kaldırımında Aşk", 14. "İstemek" (14. „Желба", çeviri: Mariya Leontik, 2003)

14. "Harp Kaldırımında Aşk", 15. "Kalp Ağrısı" (15. „Болка на срцето", çeviri: Mariya Leontik, 2003)
15. "Harp Kaldırımında Aşk", 16. "Sen Yoksun" (16. „Тебе те нема", çeviri: Mariya Leontik, 2003)
16. "Harp Kaldırımında Aşk", 17. "Bitsik Dedik" (17. „Рековме да заврши", çeviri: Mariya Leontik, 2003)
17. "Sisler Bulvarı" („Булевар на маглата", çeviri: Mariya Leontik, 2003)
18. "Yağmur Kaçağı" („Бегалец на дождот", çeviri: Mariya Leontik, 2003)
19. "Sen Beyaz Bir Kadınsın" („Ти си една бела жена", çeviri: Mariya Leontik, 2003)
20. "Yirmibeşinci Kısım" („Дваесет и петтиот дел", çeviri: Mariya Leontik, 2003)
21. "Cezayir Mektubu" („Алжирско писмо", çeviri: Mariya Leontik, 2003)
22. "Sen Benim Hiçbir Şeyimsin" („Ти не си ми ништо", çeviri: Mariya Leontik, 2003)
23. "Belâ Çiçeği" („Цвет на болката", çeviri: Mariya Leontik, 2003)
24. "Gözlüklü Hamdi'nin Notları 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9" („Белешките на Хамди со очила, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9", çeviri: Mariya Leontik, 2003)
25. "Elde Var Hüzün" („Тагата ни остана", çeviri: Mariya Leontik, 2003)
26. "Korkunun Krallığı" („Кралство на стравот", çeviri: Mariya Leontik, 2003)
27. "Dokuz Eylül" („Деветти септември", çeviri: Neyat Selman, 2003)
28. "Üçüncü Şahsın Şiiri" („Песна во трето лице", çeviri: Neyat Selman, 2003; „Песна на третото лице", Meral Asimov, 2007)
29. "Zehra'nın Hâli" („Состојбата на Зехра", çeviri: Neyat Selman, 2003)
30. "Rüzgâr Gülü" („Позата на ветрот", Çeviri: Neyat Selman, 2003)
31. "Fabrika Durağı" („Фабричка станица", Çeviri: Neyat Selman, 2003)
32. "Yangın Gecesi" („Нокта на пожарот", Çeviri: Neyat Selman, 2003)
33. "Maria Missakian" („Мариа Мисакиан", çeviri: Neyat Selman, 2003)
34. "Sen Burda Bir Yabancısin" („Ти си овде странец", çeviri: Neyat Selman, 2003)
35. "Ağustos Çıkmazı" („Безизлезот на август", çeviri: Neyat Selman, 2003)
36. "Gece Buluşması" („Нокен состанок", çeviri: Neyat Selman, 2003)

37. “Ben Sana Mecburum” („Ти си ми неизбежна”, çeviri: Neyat Selman, 2003; „Јас морам со тебе”, Çeviri: Meral Asimov, 2007)
38. “Yanlış Yaşamak” („Погрешно живеење”, çeviri: Neyat Selman, 2003)
39. “No pasaran 1, 2” („No pasaran 1, 2”, çeviri: Neyat Selman, 2003)
40. “Aysel Git Başımdan” („Ајсел бегај од мене”, çeviri: Neyat Selman, 2003)
41. “Gökyüzü Olmak” („Да се биде небо”, çeviri: Neyat Selman, 2003)
42. “Tombul Magda” („Полничката Магда”, çeviri: Neyat Selman, 2003)
43. “Ben Artık Küsum” („Јас им се налутив”, çeviri: Neyat Selman, 2003)
44. “Sana ne Yaptılar” („Што ти направиле”, çeviri: Neyat Selman, 2003)
45. “Böyle bir Sevmek” („Ваква љубов”, çeviri: Neyat Selman, 2003)
46. “Üçgen” („Љубовен триаголник”, çeviri: Neyat Selman, 2003)
47. “Aralık, Sabaha Karşı” („Декември, спроти зората”, çeviri: Neyat Selman, 2003)
48. “Mart, Akşamüstü” („Март квечерина”, çeviri: Neyat Selman, 2003)
49. “Temmuz, Öğle” („Јули, пладне”, çeviri: Neyat Selman, 2003)
50. “Ağustos, Kuşluk” („Август пладне”, çeviri: Neyat Selman, 2003)
51. “Duvar” („Сид”, çeviri: Mariya Leontik ve Neyat Selman, 2003)
52. “Emperyal Otel” („Хотелот Империјал”, çeviri: Mariya Leontik ve Neyat Selman, 2003)
53. “Eskiden” („Порано”, çeviri: Mariya Leontik ve Neyat Selman, 2003)
54. “Eski Sinemalar” („Старите кина”, çeviri: Mariya Leontik ve Neyat Selman, 2003)
55. “ki”, 1. “O Kızlar ki”, 2. “O Gözler ki” 3. “O Yazlar ki”, 4. “O Sözler ki” („Тие што”, 1. „Тие девојки што”, 2. „Тие очи што”, 3. „Тие лета што”, 4. „Тие зборови што”, çeviri: Mariya Leontik ve Neyat Selman, 2003)
56. “Şubat, Sabah” („Февруари, утро”, çeviri: Mariya Leontik ve Neyat Selman, 2003)
57. “Bambaşka” („Сосема поинаку”, çeviri: Mariya Leontik ve Neyat Selman, 2003)
58. “Ayrılık Sevdaya Dahil” („Разделбата е дел од љубовта”, çeviri: Meral Asimov, 2007)
59. “Sevmek için Geç Ölmek için Erken” („Доцна е за сакање рано е за умирање”, çeviri: Mariya Leontik, 2025)
60. “Kimi Sevsem, Sensin...” („Кого и да сакам, тоа си ти...”, çeviri: Mariya Leontik, 2025)
61. “Neydi O Bir Zamanlar” („Што беше тоа некогаш”, çeviri: Mariya Leontik, 2025)

62. “İkinizden Hanginiz?” („Koja од вас двете?”, çeviri: Mariya Leontik, 2025)

63. “Bu Yaz da...” („И ова лето...”, çeviri: Mariya Leontik, 2025)

Bu altmış üç farklı şiire baktığımızda, bazı şiirlerin yalnızca bir çevirmen, bazılarının ise birkaç çevirmen tarafından çevrildiğini görmekteyiz. Makedonya’da, Attilâ İlhan’ın bazı şiirleri çevirmenler tarafından çok sevilmiştir. Bu nedenle, Attilâ İlhan’ın bazı şiirleri birden fazla çevirmen tarafından Makedoncaya çevrilmiştir.

Yıl dönümleri, büyük şairleri anmak, onların şiirlerini tanıtmak, okumak, diğer dillere çevirmek ve yayımlamak için iyi bir vesiledir. Bilimsel çalışmalara yoğun şekilde eğilmediğim dönemlerde, yaklaşık yirmi otuz yıl önce, çağdaş Türk şiirini aralıksız Makedoncaya çeviriyordum. Attilâ İlhan’ın şiir çevirilerini kitap hâlinde yayımlayabilmek için şairden izin almam gerekiyordu. Postaneden telefon edip derdimi anlattım ve kitabı yayımlamak için yazılı bir izin gerektiğini belirttim. Attilâ İlhan ise “Çocuğum, yazılı belgeye gerek yok. Sen şiirlerimi Makedoncaya çevirip istediğin gibi yayımla.” dedi. 2003 yılında şiir çevirisi kitabı yayımlandı. Yıllar sonra, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde öğrenim gören bir öğrencim, Biket İlhan’ın bir söyleşide benden söz ettiğini söyledi. Biket İlhan, söyleşide Attilâ İlhan ile son görüşmelerini şöyle anlatıyor: “Hastaneden çıktıktan sonra, 2005’in yazında, Kanlıca’da Çolpan İlhan’ın yalısında görüştük. Bir toplantı için Makedonya’ya gideceğimi söyledim. ‘Orada Maria diye bir kız benim şiirlerimi çevirdi, kitap yaptı, belki rastlarsın,’ dedi. Makedonya dönüşü yine bir pazar günü Kanlıca’daydık. O yaz çok iyi değildi, yorgundu, zayıftı. Sonra da ölüm haberini aldım.” (“Gezindim Boş Odalarda”, 2011, 76) Attilâ İlhan’ın kalp rahatsızlığı olduğunu, Biket Hanım’ın ise Makedonya’ya geldiğini o zaman bilmiyordum. Böylece Attilâ İlhan ile yaptığım telefon görüşmesi, şiirlerinin çevirisi ve kitaplaştırılması benim için tatlı bir hatıra olarak kalacaktır.

Gelecekte de Attilâ İlhan’ın şiirlerini farklı etkinliklerde tanıtmak için fırsatımız olacaktır. Umarım bu yolculuğa genç Türkologlar ve çevirmenler de katılır. Gelecekte, Türkçeden Makedoncaya ve Makedoncadan Türkçeye şiir çevirisini teşvik edecek yeni faaliyetler geliştirilmeli, böylece diğerinin şiirini tanımak amacıyla motivasyonu artırmak, karşılıklı şiir anlayışını derinleştirmek ve kültürel diyalogu güçlendirmek için yeni olanaklar yaratılmalıdır.

Kaynakça

- Behramoğlu, A. (Ed.). (2007). *Модар вез – Нова турска поезија* [Mor nakış – Yeni Türk şiiri] (Makedoncaya çeviri: İ. Emin, R. Emin, O. Ahmed, M. Asimov, M. Leontik). Струшки вечери на поезијата.
- Çelik, Y. (2022). Attilâ İlhan. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/attila-ilhan>
- Dabağ, (2011). *Gezindim boş odalarda*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Emin, İ., & Bayram, E. (2001). *Од еден поинаков рид: современи турски поети* [Başka bir tepeden: Çağdaş Türk şairleri]. ИНА-комерц.
- İlhan, A. (1972). *Ben sana mecburum*. Bilgi Yayınevi.
- İlhan, A. (1974). *Duvar*. Bilgi Yayınevi.
- İlhan, A. (1983). *Yağmur kaçağı*. Bilgi Yayınevi.
- İlhan, A. (1993). *Ayrılık sevdaya dahil*. Bilgi Yayınevi.
- İlhan, A. (1995). *Korkunun krallığı*. Bilgi Yayınevi.
- İlhan, A. (1996). *Tutuklunun günlüğü*. Bilgi Yayınevi.
- İlhan, A. (1997). *Belâ çiçeği*. Bilgi Yayınevi.
- İlhan, A. (1998). *Böyle bir sevmek*. Bilgi Yayınevi.
- İlhan, A. (1999). *Sisler bulvarı*. Bilgi Yayınevi.
- İlhan, A. (1999). *Yasak sevişmek*. Bilgi Yayınevi.
- İlhan, A. (1999). *Elde var hüznün*. Bilgi Yayınevi.
- İlhan, A. (2001). *Kimi sevsem sensin....* Bilgi Yayınevi.
- Kabaklı, A. (1987). *Türk edebiyatı 3*. Türk Edebiyatı Yayınları.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2006). *Attilâ İlhan armağanı* (Y. Çelik, Ed.). Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Kaya, F. (1985). *Современа турска поезија* [Çağdaş Türk şiiri] (Избор, препев на македонски и предговор: Фахри Каја). Култура. (2. baskı, 2011, Панили).
- Leontik, M., & Selman, N. (2003). *Лурика – Атила Илхан* [Lirik – Attilâ İlhan] (Предговор: Марија Леонтиќ). Бата пресс.